

İmam Ali ve Ghadir Khum Günü:

Muhammed Peygamber'in Ali'yi Ardıl Ataması

İsmail Kaygusuz

Bu yazımızda Veda Haccı, Ghadir Khum ve Halife seçimi hakkında başlangıçta geçtiğimiz genel bilgiyi ikinci bölümde biraz daha açıp, çeşitli yapıtlar aracılığıyla günümüze gelen Peygamber'in verdiği hutbe konuşmasından bazı bölümleri ve Ali hakkında söylediklerini verdik. Şii, Sünni ve İsmaili'lere ait çeşitli Web sitelerinden derleyip türkçeleştirdiğimiz bu önemli tarihsel bilgilerin eski (özellikle Sünni) kaynaklarının listelerini de aşağıda sunmuş bulunuyoruz. Günümüz Sünni tarihçi ve din bilginlerinin bu tarihsel olaya olumlu bakmadıkları ve ardıl olayını yadsıdıkları düşünülürse, neden özellikle Sünni kaynakları referans olarak verildiği anlaşılır. Ayrıca yazıya üçüncü bölüm olarak Nasiruddin Tusi'nin (1201-1274) bir yapıtında rastladığımız Ghadir Khum gününün batını yorumunu da eklemiş bulunuyoruz.

İsmaili Alevileri dahil tüm Şii topluluklar, Ali'nin ardıl olarak duyurulduğu ve Muhammed'in kendisinden sonra Ali'yi ümmetinin, bütün Müslümanların Mevlası-Efendisi olarak sunup yücelttiği ve yerine ardıl atadığı –Mart'ın ikinci haftasına rastlayan- Ghadir (Khum) gününü bayram olarak kutlamaktadır. Anadolu Alevi-Bektaşilerinin bu inanç geleneğinden habersiz olmaları ve bu günü bayram olarak kutlamamaları düşündürücüdür. Oysa Cem toplu tapınmalarında, sohbetlerinde hep Muhammed Peygamber'in Ali'yi yücelten hadisleri konuşulur ve “*Buyruk*”ta da dolaylı ya da doğrudan mucize söylemi içinde en az üç yerde geçen Ghadir Khum olayı anlatılır; hatta Cem yürüten Dedeler ya da Babalar'ın Peygamber'in Ali için söylediği “lahmike lehmi, demmike demmi ve ruhike ruhi “(etin etimden, kanın kanımdan, ruhun ruhumdan..) hadisi dillerinden düşmez. Tapınma derecesinde Ali'yi seven bu topluluğun bu bayramı tanımamaları veya benimsememiş olmaları, doğrusu araştırılmaya değer bir konu.

I.

Peygamber'in Ardılı ve ilk Halife Seçimine ilişkin genel bilgiler

Muhammed Peygamber'in ardılı (halefi) sorunu, tarihsel olarak İslam içinde azınlıkta olan Şiileri ve Alevileri, Sünni çoğunluktan onları ayıran ana nedenlerden biridir. Muhammed kendi yerine ardıl olarak *nass* (vekil-vekillik tayini) ve *nass wa-ta'yin* (açıklamalı atama) yöntemiyle Ali bin Abu Talib'i atamıştır. Peygamberlik dönemi boyunca, Arapçada denildiği gibi *vali amru'l raiyya* (devlete bağlı halkın koruyucusu) ya da *vali ahad* (bir memurun yerine geçen kişi) olarak, *nass* yöntemiyle zaman zaman (bu) atama yapıldı. Ali bin Abu Talib için Kuran'da **Veli, Nur, İmam-i Mubin, Rasikhul fi'l İlm, Uli'l Amr, İlmul Kitab vb.** gibi farklı söylemler kullanılmıştır. Ali'nin halefliğini belirleyen hadislerde en sık kullanılanlar ise şunlardır:

Hujjatullah (Tanrının tanığı), **Sayedu'l Muslimin** (Müslümanların önderi), **Şabih Harun** (Harun gibi), **Sahibu'l liva** (İslam bayrağının sahibi-efendisi), **Sahibu'l hauz** (Kevser havuzunun sahibi), **Babu'l İlm** (Bilimin kapısı) vb.

Nass wa-ta'yin (açıklamalı atama, atama duyurusu) Muhammed'in kutlu-veda Haccından sonra yapıldı. Hicretin 10.yılı 20 Zilkada Cuma günü Muhammed aşağıdaki vahyi aldı:

“Ve Hac için halka çağrı yap. Onlar çok uzak yerlerden yaya ya da develerle gelerek sana ulaşacaklar”

Çağrı gereğince, Müslümanlar hacca katılmak için toplandılar ve Muhammed'in kendisi Medine'den 25 Zilkada/Cumartesi günü veda Haccı için ayrıldı. Zilhicce ayının 7'sinde Çarşamba günü Mekke'ye ulaştı ve hac düzenledi. Arafat'ta tarihsel hutbesini verdi. Hac törenleri bittikten sonra 14 Zilhicce'de Mekke'den ayrıldı. Kervanı 18 Zihicce 10/16 Mart 632 günü öğleden az önce Khum olarak tanınan Ghadir'e (küçük göl, havuz) ulaştı. Bu vaha Sahara'ı Huja denilen çölün ortasında ve Mekke'nin 3 mil kadar kuzeybatısında bulunuyordu. Muhammed burada da Allah'tan şu vahyi aldı:

“Ya Peygamber! Tanrıdan sana indirilmiş olanı vazet-söyle ve eğer söylemezsen, Onun mesajını teslim etmemiş olurdu.Ve kuşkusuz Tanrı seni insanlardan koruyacaktır.”

Al-Jahfa kasabası Medine, Mısır, Suriye ve Irak'a giden yolların oradan farklı yönlerde yayıldığı bir yol kavşağıydı.Onun sınırında, süpürülüp budanmış çalılıklar ve ağaçlarla sarılımış çok geniş bir düzlüklü bir vaha olan Ghadir'e vardı. Muhammed için iki ağacın gölgesi altında deve semerlerinden bir kürsü yapıldı. O kürsüye çıktı ve sağına Ali'yi aldı. Sonra verdiklerinden ötürü Tanrıya şükrederek bir hutbe okudu. Yakın zamanda öleceğini hissetmişti. Kendilerine iki önemli emanet, Kuran ve Ehlibeyti bırakacağını söyledi. Eğer insanlar ikisini birbirinden ayırmadan, her ikisine de sıkıca sarılırsa, asla kötü yola sapmayacaklarını yineledi.

Muhammed Peygamber dinleyenlerine, kendisinin inananların en (hayırlısı) ulusu olup olmadığını sordu. Kalabalık tek ağızdan olumlu yanıt verdi. Arkasından o,

“Ben kimin Mevlası-efendisi isem, Ali de onun Mevlasıdır” dedi ve şu duayı yaptı: **“Allahım, kim ona dost olursa, sen de onların dostu; onun düşmanına da düşman ol”**

Hutbeden sonra Muhammed minberden indi ve çadırına dinlenmeye çekildi. Ali insanların kutlamalarını ve biatını-bağlılığını kabul etti.

Muhammed'in bu cümleyle ifade ettiği, gerçekte kendisine göre Tanrının daha üstün ve yüce; inananlara göre onun (Muhammed'in) daha hayırlı ve üstün olduğuydu. Ali'nin ise, Muhammed'i insanlığın en yücesi bilen herkesin efendisi ve ulusu olduğunu anlatıyordu bu hadis.

Ghadir i-Khum olayının en eski kaynağı, Ali'nin yengesi Asma bint Umays (ö.658), yani Jafer Tayyar bin Abu Talib'in karısıdır. Ondan gelen bu bilgi, tarihçi Yakubi (ö.898) tarafından *“at- Tarikh”* (Beirut 1960) kitabında verilmektedir. Çok tanınmış bir Arap ozanı Hassan bin Thabit (d. 40/661), 228 şiiri içeren *Divan'*ında olayı canlı bir biçimde dizelerinde aktarmıştı. Bu konuda Suleyman bin Qays al-Hilali (ö. 82/701) da en erken yekililer arasında yer alır. Bununla birlikte, Alman bilim adamlarından Horovitz ve Goldzier, Kumyt bin Zaid'in (60-126/680-744) konunun en eski yetkilisi olduğunu düşünmektedir. Ghadir Khum olayını anlatan önemli sahabiler arasında Abuzar Ghafari (ö. 32/653), Huzaifah al-Yameni (ö. 29/650), Abu Ayub Ansari (ö. 50/670), Ammar bin Yasir (ö. 37/657), Salman al-Faris (ö. 36/657), Abdullah bin Abbas (ö. 86/705) vb.ler de bulunmaktadır. Erken Emevi tarihçilerinin en tanınmışlarından olan İbn Shihab az-Zuhari (50-125/670-744) İbn Ishaq (ö.152/769) da olayı kaydetmişlerdi.

632 ile 912 yılları arasında yaşamış tarihçi ve hadis toplayıcılar, Emevi ve Abbasi iktidarlarının fazlasıyla baskısı altındaydılar. Bunun için onlardan İbn Hisham (ö. 218/833), İbn Sa'd (ö. 230/845) and Tabari (ö. 310/922) gibileri olayı vermekten kaçındılar. Buna rağmen Nisai (ö. 151/768), Ahmad bin Hanbal (ö. 241/855), Tirmizi (ö. 279/893), İbn Majah (ö. 283/897), Abu Daud (ö. 276/890) ve Yaqubi (ö. 284/898) tarafsızlıklarını göstermişlerdi; onların cesurca konu üzerinde bilgi vermeleri, bu tarihsel olaya açıklık getirdi. Özet olarak, Hussein Ali Mahfuz, araştırmalarını, *“Tarikh ash-Shia”* da (Karbala, n.d.,s. 77) belgeleyerek yazdı. Ayrıca Dr. S.H.M. Jafri, *“Origins and Early Development of Shia Islam”* (London, 1979, s. 20) yapıtında, Ghadir Khum olayının en azından 110 sahabi, 84 tabi'un(Muhammed'i gözüyle görmüş ve zamanında yaşamış olanlar), 355 bilgin, 25 tarihçi, 27 Hadisçi, 11 Kuran yorumcusu, 18 dinbilimci (theologian) ve 5 filozof tarafından anlatılmış olduğunu yazmaktadır.

I. a İlk Halife seçimi

Anımsatmak gerekir ki, Kureyş kabilesine mensup olan Arabistan'ın Orta ve Kuzey bölgesi Arapları Mekke'de egemen durumdaydı. Güney Arabistan kökenli Banu Haws ve Banu Khazraj halkı Medine'de oturmaktaydı. Güney ve Kuzey Arapları arasında sosyal, kültürel, ekonomik, coğrafi ve dinsel olarak çok farklılıklar vardı. Kuzeydekilerin önderi, başkanlık yeteneğine sahip de olsa, yaşta soyluluk ilkesi üzerinden seçilirdi; Güneyli Araplar ise önderlik konusunda soydan gelme (babadan oğula geçme) geleneğine sahiptiler. Bu olaylar (a rağmen) kaşısında, Güney Arabistanlı Aws ve Khazraj kabileleri Medine'de sağlıklı bir ortam oluşturmuşlardı. Kuzeyli Arapların büyük çoğunluğu göçebeydi ve en azından, kabul etmelerinin ilk aşamasında İslamı, Kuran da **"Başiboş çöllerde dolaşan Araplar (Bedeviler) inançsızlık ve kafirlikte üstlerine yoktur ve Tanrının Peygamberine gönderdiği buyrukları anlamamaya daha yatkındırlar"**(9, 97) denildiği gibi, sosyo-politik bir disiplin olarak algılandılar. Buna karşılık Aws ve Khazrac kabileleri İslamı, bir sosyo-politik hareket gibi görünmekle birlikte, temelde dinsel bir disiplin olarak kavramışlardı. Muhammed Peygamber 632'de öldüğü zaman, ardılının çıkışı, hem politik hem de dinsel başkanlığın birleştirilmesi olarak algılandı. Birilerine göre bu dinsellikten daha fazla politik, diğerlerine göre politikadan çok dinle ilişkiliydi.

Önderleri olarak Ebubekir'i kabul edenlerin çoğu, Ehlibeyt'in kalıtsal (kutsallık) dokunulmazlığı fikrini ve dinsel ilkeleri hiçesayarak (saygısızlık ederek), İslamın sosyo-politik yanı üzerine daha büyük vurgulama yaptı. Bu varsayım Ömer bin Hattab'ın İbn Abbas'a yanıt olarak söylediği şu sözle destekleniyor: **"Halk Peygamberlik ve ve Halifelğin Banu Haşim'de birleştirilmesini istemiyor."** (Tabari, 1st vol., p. 2769). Bundan dolayı, (sözde) Muhammed başlangıçta, önder seçimini halka bırakma geleneği nedeniyle Ali'yi açık bir biçimde (ardıl) tayin etmedi. Oysa Kuran, Muhammed'in ailesinin diğerleri üzerinde bir ayrıcalığa sahip olduğunu söylemektedir. Buna karşılık ne Ebubekir'in klanı Banu Taym bin Marra ve ne de Ömer bin Hattab'ın mensup olduğu kabile Banu Adi bin Kaab'ın herhangi bir dinsel zemindeki değerinden ötürü önemliydi. Fakat dinsel buyruklar üzerinde gerginlik çıkaran bu kişilerin Muhammed'e ardılığa aday olarak kabul edilemezdi. Ardıl Adaylığı Banu Haşim'den ve onların içinde de sadece ardıllık (haleflik) için Ali bin Abu Talib vardı.

Medine'den takriben 6 mil uzakta, Arapların karşılıklı sorunlarını tartıştıkları, Banu Saad'a ait bir toplantı salonu (*Saqeefa*) vardı. Muhammed'in ölümü üzerine aşağı yukarı 300 ile 325 sayıda Ensar ve Medine Muhacirleri, Banu Saad *sakefasında* liderlerini seçmek için toplandılar. Banu Haşim'den tek kişi bile yoktu. Ebubekir ve Ömer bin Hattab, burada toplanan halk halife olarak seçtikleri Abu Ubeyde'den tam bağlılık andı alma noktasındayken katıldılar. İşlem durduruldu ve aralarında sıcak tartışmalar başladı. Tabari (3rd vol., s. 198), **"Ensar ve diğer bazıları, Ali'den başka hiçkimseye biat etmeyeceklerini tartışıyorlardı"** diye yazıyor. Hemen hemen kılıçlar kınlarından çekilirken, Ömer Abubekir'den elini kaldırmasını rica etti ve ona biat etti. Sonra onu Abu Ubeyde ve halkın geri kalanı izledi.

Sir Thomas W. Arnold *"The Caliphate"* (London, 1924, s. 30) kitabında şunları yazmaktadır:

"Peygamber tek idi; devletin de dinin de başı olarak aynı kişiydi. Kent devleti siyasetinin en üst denetimi onun ellerindeydi; çeşitli Arap kabilelerin teslimini arzeden elçileri kabul eder ve haraçları-borçları ve vergileri toplamak için memurların atamasını yapar. Askeri olaylar ve askeri seferler düzenlemede yüksek yetkilerini kullanırdı. O aynı zamanda yüksek yasakoyucuydu; o sadece yasal statüleri duyurmakla kalmıyor, ayrıca davaları adil biçimde karara bağlıyordu. Onun kararlarına karşı itiraz edilmezdi."

"Bir yönetici, askeri komutan ve yargıç olarak bu resmi politik ve başkanlık ofislerin düzenlenmesine ilaveten o, Tanrıdan vahiy alan ve duyurusunu yaptığı dinsel dogmaların- ki bunlardan kuşku duyulmaz ve tartışılmaz-, yandaşları tarafından Tanrısız gerçeğin açıklamalarını yaptığı kabul edilen bir Peygamber olarak saygı görmekteydi. Aynı zamanda en yüksel dinsel hizmetleri düzene sokar ve İmam olarak, Medine mescitinde belirlenmiş saatlerdeki toplu tapınmaları yönetirdi. Bütün bu

konularda Ebubekir din kurucusunun - peygamberlik işlevinin uygulaması istisnasıyla-ardılı oldu. Özetle Muhammed İslamın hem dünyevi hem de ruhsal güçlerini yönetti. Onun dünyadan göçüşünden sonra, dünya iktidarı halifelik biçiminde Ebubekir'in ellerine düştü; ruhsal erk ise İmamlık biçiminde Ali bin Abu Talib ve onun soyundan gelenlere miras kaldı.”

Ebubekir'in halifelik dönemi boyunca, Ali'nin adaylığı için başlangıçta yapılmış olan destek ne olursa olsun, Ali'nin kendisinin dünyasal talepleri, ilerletmeyi reddetmesi karşısında eriyip yokoldu. Ali sessiz bir yaşam sürmeye geri döndü ve hemen hemen evinin dört duvarı içine kapandı. Onun aslında bir şansı da yoktu. Bunun için mevcut düzenle kendisini barıştırmak zorunluğu duydu.; çünkü o, herhangi bir siyasal eylemin, henüz çocuk olan İslam'ı yıkıp yokedeceğini düşünmüştü. Onun siyasal iktidarla uzlaşması, herhangi bir çeşit açık muhalefet davranışı göstermediği Medine'de yaşamını sürdürmüş olmasıyla kanıtlanabilir. Eğer Medine'den ayrılıp başka bir yere gitseydi, davasını destekleyen yandaşları kuşkusuz yalnız bırakmayıp, onu izleme zorunluğu duyacaklardı.

Tabari (3rd vol., s.203-4) Abu Sufya bin Harb'in şu sözlerle Ali'yi kışkırtmaya çalıştığını yazıyor:

“Çekilir şey mi? Arabistan'ın en aşağı-sıradan ailelerinden biri, senin bu duruşunla iktidarı kazanmak onuruna erişti. Eğer sen öyle arzu edersen, Medine'nin caddelerini ve sokaklarını, sana yardım edecek atlı askerlerle doldurayım.”

Ali ona kısa ve anlamlı bir yanıt verdi: **“Vallahi, sen her zaman İslamın ve Müslümanların dostu değil, düşmanı oldun.”** Bu, Ali'nin nasıl İslamın birliği-dayanışması ve toplumun ortak yararını öne alarak kesin biçimde nasıl çözümlenmiş olduğunu göstermektedir.

İmam Ali barışçıl davranışını sürdürerek, her fırsatta halifelere yardım etti. Onların en değerli bir danışmanı oldu ve din uğruna beslediği özveri duygusu, kahramanlık aşkıyla o hep baştaydı; halifeleri ciddi yanlışlar yapmaktan hep o kurtardı. Bu nedenden ötürü, Ömer'in sık sık “eğer Ali olmamış olsaydı, Ömer mahvolurdu” dediği bildirilir.

II. Veda Hacı, Ghadir Khum Olayı ve İmam Ali

Peygamber hicretten on yıl sonra yakın yoldaşlarına (sahabilere), farklı bölgelerdeki bütün insanları son haccında kendisine katılmaya çağırma kararını buyurdu. O bu hac esnasında, haccın doğru olarak ve birleştirilmiş biçimde nasıl düzenleneceğini öğretti. İlk kez Müslümanlar çok büyük bir kalabalık halinde önderleri Tanrının Peygamberinin huzurunda toplandılar. Mekke yolunda Peygamberin peşinde yetmiş binden fazla insan vardı. Zilhicce ayının dördüncü günü yüzbinden fazla üslüman Mekke'ye girdi.

18 Zilhicce'de (Dhul-Hajjah) son Haccını (Hajjatul-Widaa) tamamladıktan sonra, Peygamber Mekke'den edine'ye doğru hareket etti. O ve peşindeki kalabalık (bugünkü Cuhfah adlı yerin yakınında bulunan) Ghadir Khum denilen yere ulaştı. Burası değişik eyaletlerden gelen halkın birbiriyle vedalaşp, farklı yollardan evlerine gittikleri bir buluşma yeri ve dört yolağzıydı. Aşağıdaki ayet burada Peygambere indi:

“Ey Tanrının Elçisi! Rabbin tarafından sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmaz, bildirisini sunmaz isen, elçilik görevini yapmamış olursun. Tanrı seni insanlardan koruyacaktır. Tanrı gerçekten kafirler-inançsızlar topluluğuna yolgöstericilik yapmaz” (Kuran 5, 67).

Ghadir Khum'da Peygamberin konuşmasından önce bu ayetin indiğini doğrulayan Sünni referanslardan bazıları şunlardır:

(1) Fakhr al-Razi, Tafsir al-Kabir, vo12, s. 49-50; Ibn Abbas, al-Bara Ibn Azib, and Muhammad Ibn Ali tarafından anlatılanlar ve Kuran (5, 67) ayetinin yorumunda .

- (2) *al-Wahidi, Asbab al-Nuzool, s.50; Kuran ve Hadis otoriteleri Atiyyah ve Abu Sa'id al Khudri'nin rivayetleri*
- (3) *al-Hafiz Abu Nu'aym, Nuzul al-Quran; Abu Sa'id Khudri ve Abu Rafi'nin rivayetlerinden aktarma.*
- (4) *Ibn Sabbagh al-Maliki al-Makki, al-Fusool al Muhimmah, s.24*
- (5) *al-Hafiz al-Suyuti, Durr al-Manthur; Kuran 5,67(ayetinin) yorumu*
- (6) *al-Shawkani, Fathulr; Kuran 5,67(ayetinin) yorumu*
- (7) *Hasan Khan, Fathul Bayanr; Kuran 5,67(ayetinin) yorumu*
- (8) *Shaykh Muhi al-Din al-Nawawir; Kuran 5,67(ayetinin) yorumu*
- (9) *Noor al-Din al-Halabi, al-Sirah al-Halabiyah vol.3, s.301*
- (10) *al-Ayni, Umdatul Qari fi Sharh Sahih al-Bukhari,*
- (11) *Tafsir al-Nisaboori, vol. 6, s.194*
- (12) *Ibn Mardaway ve daha birçokları...*

II. a Ghadir Khum Söylevine giriş ve Ehlibeyt ve Ali hakkında bazı Hadisler

Aldığı ayet üzerine Peygamber, oldukça sıcak olan Ghadir Khum vahasında durdu. Yola çıkmış olan bütün insanların hemen geri gelmesi için haber saldı ve geride kalan bütün hacılar ulaşınca dek bekledi; herkes geldi ve biraraya toplandılar. Muhammed Salman'a kaya parçaları ve deve semerleri kullanarak yüksekçe bir minber (kürsü) yapmasını buyurdu. Ancak böyle bir yerden duyurusunu yapabiliirdi. İlk inen ayeti bildirdiğinde öğle saatiydi ve o vadinin içi aşırı sıcaktı. Bunun için insanlar giysilerini ayaklarına bacaklarına sararak, kaya parçaları üzerindeki semerlerden minberin çevresinde oturuyorlardı.

O gün Tanrının elçisi, üç saati minberde olmak üzere tam beş saatini konuşmakla harcadı. Kur'an'dan yaklaşık 100 ayet okudu ve yetmiş üç kere de hatırlatma yaptı ve insanları işleri ve geleceklerine ilişkin olarak ikaz etti. Sonra onlara uzun bir söylev verdi. Sünni hadisçiler tarafından da genişçe nakledilmiş olan söylevinden aşağıdaki birkaç kısa paragrafın arkasından daha büyük bir bölüm verilecektir. Ve Tanrının elçisi şöyle başladı konuşmasına:

“Tanrı tarafından çağrılacağım ve benim bu çağrıyı yanıtlayacağı vaktin yakın olduğu görülüyor. Sizin için iki değerli şey bırakıyorum ve eğer bunların ikisine sıkı yapışırsanız, benden sonra asla yolunuzu şaşırmasınız. Bunlardan biri Allahın kitabı Kuran, diğeri ise benim soyumu sürdüreceğ olan Ehlibeyt'im. Bu ikisi birbirinden asla ayrılmayacaktır taki onlar cennetteki havuzun başında benim yanıma gelinceye kadar.”

Sonra Peygamber sordu : **“Onların kendileri üzerinde olduğundan daha fazla inananlar üzerinde benim hakkım yok mudur”** Kalabalık bağırarak yanıtladı : **“Evet, ya Resulullah!”** Bunun üzerine Peygamber, Ali'nin elinden tutup havaya kaldırdı ve **“ben dedi, herkimin mevlası, efendisi-önderi isem, Ali de onun önderi efendisidir. Ey Tanrım, onu sevenleri sev, ona düşman olanlara düşman ol!”**

Bunları anlatan Sünni referans kaynaklardan bazıları:

- (1) *Sahih Tirmidhi, v2, s.298, v5, s.p.63*
- (2) *Sunan Ibn Maja, v1, s. 12,43*
- (3) *al-Nisa'i, Khasa'is, s. 4,21*
- (4) *al-Hakim, al-Mustadrak, v2, s129, v3, s. 109-110,116,371*
- (5) *Musnad Ahmad Ibn Hanbal, v1, s, 84,118,119,152,330, v4, s. 281,368,370, 372,378, v5, s. 35,347,358,361,366,419 (zincirleme 40 raviden(rivayetçiden)*
- (6) *Ahmad Hanbal, Fada'il al-Sahaba, v2, s. 563,572*
- (7) *Majma' al-Zawa'id, by al-Haythami, v9, p103 (from several transmitters)*
- (8) *Tafsir al-Kabir, by Fakhr al-Razi, v12, pp 49-50*
- (9) *Tafsir al-Durr al-Manthur, by al-Hafiz Jalaluddin al-Suyuti, v3, p19*
- (10) *Tarikh al-Khulafa, by al-Suyuti, pp 169,173*
- (11) *al-Bidayah wal-Nihayah, by Ibn Kathir, v3, p213, v5, p208*

- (12) *Usdul Ghabah*, by Ibn Athir, v4, p114
 (13) *Mushkil al-Athar*, by al-Tahawi, v2, pp 307-308
 (14) *Habib al-Siyar*, by Mir Khand, v1, part 3, p144
 (15) *Sawaiq al-Muhriqah*, by Ibn Hajar al-Haythami, p26
 (16) *al-Isabah*, by Ibn Hajar al-Asqalani, v2, p509; v1, part1, p319, v2, part1, p57, v3, part1, p29, v4, part 1, pp 14,16,143
 (17) *Tabarani*, who narrated from companions such as Ibn Umar, Malik Ibn al-Hawirath, Habashi Ibn Junadah, Jari, Sa'd Ibn Abi Waqqas, Anas Ibn Malik, Ibn Abbas, Amarah, Buraydah, ...
 (18) *Tarikh*, by al-Khatib Baghdadi, v8, p290
 (19) *Hilyatul Awliya'*, by al-Hafiz Abu Nu'aym, v4, p23, v5, pp26-27
 (20) *al-Istiab*, by Ibn Abd al-Barr, Chapter of word "ayn" (Ali), v2, p462
 (21) *Kanzul Ummal*, by al-Muttaqi al-Hindi, v6, pp 154,397
 (22) *al-Mirqat*, v5, p568
 (23) *al-Riyad al-Nadirah*, by al-Muhib al-Tabari, v2, p172
 (24) *Dhaka'ir al-Uqba*, by al-Muhib al-Tabari, p68
 (25) *Faydh al-Qadir*, by al-Manawi, v6, p217
 (26) *Yanabi' al-Mawaddah*, by al-Qudoozi al-Hanafi, p297

Muhammed'in konuşmasının bitirmesinden hemen sonra bir Kuran ayeti indi:

“Bugün dininizi mükemmel kıldım ve sizin üzerinizde cömertliğimi, ödülümü tamamladım. Dininizin İslam olmasından tatmin oldum.” (Kuran 5:3)

Bu ayetin Ghadir Khum'da Muhammed'in konuşmasının bitişinden sonra indiğini açıklayan Sünni kaynaklardan bazıları:

- (1) *al-Durr al-Manthur*, by al-Hafiz Jalaluddin al-Suyuti, v3, p19
 (2) *Tarikh*, by Khatib al-Baghdadi, v8, pp 290,596 from Abu Hurayra
 (3) *Manaqaib*, by Ibn Maghazali, p19
 (4) *History of Damascus*, Ibn Asakir, v2, p75
 (5) *al-Itqan*, by al-Suyuti, v1, p13
 (6) *Manaqib*, by Khawarazmi al-Hanfî, p80
 (7) *al-Bidayah wal-Nihayah*, by Ibn Kathir, v3, p213
 (8) *Yanabi' al-Mawaddah*, by al-Qudoozi al-Hanafi, p115
 (9) *al-Hafiz Abu Nu'aym*, *Nuzul al-Quran*; *Abu Sa'id Khudri'den rivayet*

Yukarıdaki ayet açıkça belirtmektedir ki İslam, Peygamberden sonra önderlik sorunu açıklığa kavuşturulmadan tamamlanmamış ve dinin tamamlanması-olgunlaşması Peygamberin kendisine ardıl-halef(ataması) duyurusuna bağlı kılınmıştı.

II. b Bağlılık (Biad) Andı

Konuşmadan sonra Tanrının elçisi herkesten Ali'ye bağlılık yemini istedi ve onu (Ali'yi) kutladı. Ona bağlılık andı yapanlar arasında Ebubekir, Omer ve Osman da bulunuyordu. Ebubekir ve Ömer'in Ali'ye biat ettikten sonra, **“Aferin sana ya Abi Talip'in oğlu! Bu gün, bütün erkek ve kadın tüm inananların mevlası (efendisi-önderi) oldun”** diyerek onu kutladıkları anlatılır. Ghadir gününde Ali'ye bağlılık yemini olayın, anlatan bazı Sünni kaynaklar:

- (1) *Musnad Ahmad Ibn Hanbal*, v4, p281
 (2) *Tafsir al-Kabir*, by Fakhr al-Razi, v12, pp 49-50
 (3) *Mishkat al-Masabih*, by al-Khatib al-Tabrizi, p557
 (4) *Habib al-Siyar*, by Mir Khand, v1, part3, p144
 (5) *Kitabul Wilayah*, by Ibn Jarir al-Tabari
 (6) *al-Musannaaf*, by Ibn Abi Shaybah

(7) *al-Musnad*, by Abu Ya'ala

(8) *Hadith al-Wilayah*, by Ahmad Ibn `Uqdah

(9) *Tarikh*, by Khatib al-Baghdadi, v8, pp 290,596 from Abu Hurayra

II. c Ghadir Khum'da toplanan insanların sayısı ve tanıklıkları üzerine

Anlatıcıların dilleri ve zaman aşımı aracılığıyla artan bir saygınlığın bu gelenekle birleştirilmesi Tanrının iradesiydi. Öyle ki, yolgösterici İmam(Ali) için ayakta dimdik duran bir kanıt vardır. Tanrı Peygamberine, kalabalık toplandığı zaman halka bir bildirimde (tebliğde) bulunmasını buyurmuştu. Böylece oradaki herkes geleneğin anlatıcıları oldu. O esnada kalabalığın sayısı yüzbini geçmişti.

Zaid İbn Arqam'ın rivayeti: **“Abu al-Tufail dedi ki : ‘Bunu Tanrının elçisinden duydum ve orada kimse yoktu ki kendi gözleriyle onu (Muhammed’in Ali’yi ardıl atama olayını) görmesin, kendi kulaklarıyla işitmesin”**

Diğer birkaç Sünni kaynak:

(1) *al-Nisa'i*, *al-Khasa'is*, , s.21;

(2) *al-Dhahabi said it is sahih (authentic)*, as said in:

(3) *History of Ibn Kathir*, v5, s.208

Rivayet edilir ki, orada **“Tanrının Elçisi sesini yükselterek çağrı yaptı-duyurdu”**.(Sünni yazar al-Khawarizmi, *Manaqib al-Khawarizmi*, s. 94)

Yine bir başka Sünni yazar İbn al-Jawzi, *Manaqib*'inde, **“Peygamberle birlikte sahabilerden, Mekke ve Medine civarında oturmakta olan Araplardan yüz-yüzyirmi kişi vardı. Onlar Veda Haccında bulunan insanlardı ve onlar bu konuşmayı işittiler”** diye yazmaktadır.

Bazı Sünni yorumcular, *Maaric Suresinin* ilk üç ayetinin (Kuran 70, 1-3) Peygamber'in Veda Haccından dönüşü, Mekke'den Medine'ye gelişinden sonra bir tartışma çıktığı zaman Peygambere indiğini ileri sürmektedir.

Tanrının Elçisi Ghadir Khum'da halkı toplayıp Ali'yi onlara tanıttıktan sonra yukarıda belirttiğimiz üzere **“ben kimin efendisiysem, Ali de onun (Mevlası) efendisidir”** diye buyurmuştu. Haber hemen kent ve kırsal bölgelerde çabucak yayıldı. Harith Ibn Nu'man al-Fahri (diğ er bir söylentiye göre Nadhr Ibn Harith) bunu öğrenir öğrenmez, devesine atlayıp Medine'ye geldi ve Tanrının Elçisinin huzuruna çıkıp şöyle konuştu: **“Bize Allah'tan başka tapılacak Tanrı olmadığına ve senin Tanrının elçisi olduğuna inanmamızı buyurdun ve biz kabul ettik. Bize hergün beş kez dua etmemizi Ramazam ayında oruç tutmamızı buyurdun boyun eğdik. Sonra Mekke'ye Hac yapmaya gitmemizi söyledin onu da kabullendik. Fakat, sen bütün bunlarla yetinmedin (tatmin olmadın). Şimdi kuzenin Ali'i kendi elinle tutup kaldırdın, ‘ben kimin Mevlasıysam, Ali onun da Mevlasıdır’ deyip efendimiz olarak onu bize zorla kabul ettiriyorsunuz. Bu zorunlu yük de Tanrıdan mı yoksa senden mi geliyor?”** Peygamber bu soruya kısaca şu yanıtı verdi:

“Vallahi sadece Tanrının buyruğudur; Esirgeyen Bağışlayan Allahtan geliyor bu”.

Bunu işiten Harith (Haris) dişi devesine doğru ilerlerken kendi kendisine söyl eniyordu:

“Ey Tanrı, eğer Muhammed'in söylediği doğ ruysa, o zaman gökten bir taş fırlat üzerimize ve bizi şiddetli acı ve işkence altına koy!”. Bütün noksanlıkların üstünde olduğuna inanılan Allah, onun kafası üzerine gökten bir taş fırlattı, taş vücudunun içine girip bedeninin altından çıktı ve onu cansız bıraktı. Bu olay üzerine Tanrı aşağıdaki ayeti indirdi:

“Bir inkarcı (gökten) düşecek bir ceza istedi. İnanmıyanlar için onu savacak hiçbirşey yoktur. Çünkü o(ceza), yücelik derecelerinin tek sahibi Tanrıdan gelmektedir.” (Kuran, 70, 1-3)

Olay ve ayetin yorumuna ilişkin Sunni kaynaklar:

- (1) *Tafsir al-Tha'labi*, by *Is'haq al-Tha'labi*, commentary of verse 70:1-3 from two chain of narrators.
- (2) *Noor al-Absar*, by *Shablanji*, p4
- (3) *al-Fusool al-Muhimmah*, by *Ibn Sabbagh al-Maliki al-Makki*, p25
- (4) *al-Sirah al-Halabiyah*, by *Noor al-Din al-Halabi*, v2, p214
- (5) *Arjah al-Matalib*
- (6) *Nazhat al-Mujalis* from *al-Qurtubi*

İmam Ali, kişisel olarak, Ghadir Khum olayına ve Tanrının Elçisinin hadislerine bizzat tanık olan bazı kişilere kendisi kişisel anımsatma yapmıştır. Bu anımsatma olaylarından bazıları şunlardır:

- Osman'ın Seçimi-Şura Gününde
- Osman'ın yönetim dönemi boyunca
- Rabbah Günü (656 yılında, içlerinden onikisinin Bedr savaşçıları olan 24 sahabinin birinci elden Peygamberin hadislerini işittikleri ve onu dinlediklerine dair toplam yemin ettikleri gün),
- Camel savaşında (657) Talha'ya anımsatması
- Dokuz tanığın dinlendiği (tanıklık ettiği) Atlılar Günü

Ali'nin Camel savaşı anımsatması hakkında al-Hakim, Ahmed İbn Hanbal ve diğer bazı Sünni yazarların tanıklardan naklettikleri ortak bilgiler:

“Camel savaşında biz Ali'nin tarafındaydık. Savaş başlamadan önce Ali Talha ile konuşmak için haber gönderdi. Talha öne doğru ilerledi. Ali ona yaklaşarak şunları söyledi: ‘Allahın rızası için senden rica ediyorum; Peygamberin, ‘ben kimin Mevlası isem, Ali onun da Mevlasıdır. Tanrım, onu seveni sev, ona herkim düşmanlık ederse ona düşman ol’ dediğini işitirdin mi?’ Talha ‘evet, işittim’ diye yanıtladı. Bu kez Ali ona sordu: ‘Öyleyse benimle niçin savaşmak istiyorsun?’”

Olayı anlatan Sünni kaynaklar:

- (1) *al-Mustadrak*, by *al-Hakim*, v3, pp 169,371
- (2) *Musnad Ahmad Ibn Hanbal*, on the authority of *Ilyas al-Dhabbi*
- (3) *Muruj al-Dhahab*, by *al-Mas'udi*, v4, p321
- (4) *Majma' al-Zawa'id*, by *al-Haythami*, v9, p107

Ahmad İbn Hanbal'ın *Musnad*'ında şunlar kayıtlıdır:

“Abu Tufayl anlatmıştı: Hicretin 35.yılında (656) Ali, halkı Rabbah düzlüğünde topladı ve orada mevcut, Tanrının Elçisinin Ghadir Khum duyurusunu işitmiş olan her erkek Müslümandan ayağa kalkıp, Allahın adına Ghadir Gününde Peygamberden işittiklerinin tanıklığını yapmasını rica etti. Bunun üzerine otuz kişi ayağa kalktı ve Peygamberin Ali'nin elinden tutarak kalabalığa doğru, ‘Yaşamları(na önderlik ettiğim) üzerinde büyük yetkiye sahip olduğum bana inanan herkesin üzerinde Ali en büyük otoriteye (yetkiye) sahiptir. Tanrım, onu seveni sev ve ona düşmanlık edene düşman ol!’ diye seslendi dediler ve tanıklık etti. Abu Tufayl, Ali'nin Rabbah ovasında, hadislere itaat etmemiş olan Müslüman kitlelere bıraktığı şeyin , büyük bir zihinsel kışkırtma ifadesi olduğunu söylemektedir. Bundan dolayı o Zaid İbn Arqam'ı çağırıp, Ali'den ne işittiğini sormuş. Zaid de, bizzat kendisi Peygamberin bu sözleri söylerken dinlediği için hakkında herhangi bir onun hakkında kuşku duymadığını kendisine anlatmıştır.”

Sünni Hanbeli mezhebinin kurucusu Ahmad İbn Hanbal *Musnad* yapıtında Rabbah yeminini bir başka tanıkla anlatmayı sürdürmektedir:

“Abd al-Rahman İbn Abu Laylah anlattı: Ali'nin Rahbah ovasında halk yeminini yönetmesine tanıklık ettim. Ali, ‘Ghadir gününde Peygamberin ‘ben kimin mevlası isem Ali onun da mevlasıdır’ sözünü işitenler Allah rızası için kalkıp tanıklık yapmasını, göz tanığı olmayanların ise ayağa kalkmamasını rica ediyorum’ dedi. Bunun üzerine Bedr savaşına katılmış oniki kişi ayağa kalktı. Olay belleğimde hala tazeliğini koruyor.”

Al-Nisa'i de (*Khasa'is*, s. 21,103) yukarıda adları geçen Umayyah İbn Sa'd, Zaid İbn Yathigh, ve Sa'id İbn Wahab'ın söylediklerine benzer bilgiler vermektedir. Ek olarak şu olayı anlatıyor:

“ Tanıklardan biri olan Anas ayağa kalkmıyor: Ali, Anas'a ‘Peygamberi Ghadir gününde dinlediğin halde neden ayağa kalkmadın?’ diye sorduğu zaman o, ‘ya inananların Emiri, çok yaşlandım, hatırlamıyorum’ yanıtını verdi. Bunun üzerine Ali, ‘eğer gerçeği kendine saklamak, gizlemek niyetindeysen, Allah seni, türbanınla kapatılmayacak beyaz bir benekle seni (cüzzamla) damgalasın, dedi. Anas oradan ayrılmadan önce yüzünde bir kocaman beyaz benek kabardı, cüzzam oldu. Anas ondan sonra, ‘Allahın en doğru kulunun lanetin altındayım’der dururdu.”

Olayla ilgili başvurulacak diğer Sunni kaynaklar:

(1) *Ibn Qutaybah, al-Ma'arif*, s.1;özürlüler arasındaki Anas'ın öyküsüne gelince..

(2) *Ahmad İbn Hanbal, Musnad Vol.1*, s.199; yukarıdaki anekdotu şu sözlerle kanıtlar: “**Ali'nin lanetine uğrayan üç kişi dışında herkes ayağa kalktı**”

(3) *Abu Nu'aym, Hilyatul Awliya*, Vol.v5, s.27

II. d Peygamber'in Ghadir Khum Konuşması ve bazı diyaloglar

Tanrını Elçisi dedi ki:

“Övgüler Tanrıya aittir. Biz O'na inanır ve O'ndan yardım dileriz, O'na güveniriz. Ruhlarımızı kötülükten ve işlerimizi (amellerimizi) günahlardan korumak için O'na sığınırız. Gerçekten, Tanrının yalnızbaşına bıraktığı bir kimse için yol gösterici yoktur ve Tanrının yol göstermiş olduğu bir adamı da hiçkimse yoldan saptıramaz.”

“Ey Ahali! Biliniz ki, birkaç kere Cebrail indi ve bana esirgeyen ve bağışlayan ulu Tanrıdan bana bir buyruk getirdi; bu yerde durmam ve size bildirmem gerekiyor. İşte böyle, (Tanrı tarafından) çağrılacağım zaman yaklaşmış görünüyor ve ben bu çağrıyı yanıtlayacağım.”

“Ey Ahali! Allaktan başka Tanrı olmadığı, Muhammed'in Onun kulu ve Peygamberi olduğuna; Cennetin ve Cehennem'in varlığına; ölümün ve yeniden dirilişin gerçekliğine tanıklık (şehadet) etmiyor musunuz? Kuşkusuz saati gelecek ve Tanrı insanları mezarlarından kaldıracak, bunlara inanmıyor musunuz?”

Oradaki halk hep birlikte “**evet, onlara inanıyoruz**” diye yanıtladı. Peygamber kalabalığa sesinin iyi duyulup duyulmadığını sorup olumlu yanıt alınca sürdürdü:

“Öyleyse iyi dinleyiniz! Size paha biçilmez değerde iki emanet bırakıyorum. Eğer onların her ikisine de yapışsanız (tutunursanız), benden sonra asla doğru yoldan sapmayacaksınız. Bunların her biri kendi yüceliği içinde diğerine üstündür. ”

Bir kişi sordu: “Ey Tanrının Elçisi! Nedir o iki paha biçilmez şey?”

Muhammed Peygamber açıkladı:

“Onlardan biri Tanrının kitabı Kuran, diğeri ise soyumu (*ıtrat*) yürütecek olan Ehlibeytim, ev halkımdır. Aranızdan ayrıldığı zaman onlara nasıl davranacağınıza çok dikkat ediniz; zira Ulu Tanrı bana bildirdi ki, bu ikisi (Kuran ve Ehlibeyt), Cennetteki Kevser Havuzunun başında bana ulaşıncaya dek asla biri diğerinden ayrı (düşünülmeyecek) olmayacaktır. Tanrının adına size Ehlibeytim hakkında anımsatma yapıyorum! Tanrının adına size Ehlibeytim hakkında anımsatma yapıyorum! Tanrının adına size Ehlibeytim hakkında anımsatma yapıyorum!”

“Unutmayınız ki, ben Cennetteki Kevser Havuzunun başında bulunacak ve size karşı tanıklık yapacağım. Şu halde benden sonra bu iki değerli şeye nasıl muamele edeceğiniz-davranacağınız konusunda çok dikkatli olun. Bu iki şeyin önüne geçmeyiniz, zira mahvolursunuz. Onlardan uzak kalmayınız, zira yine mahvolursunuz.”

“Ey ahali, ey İslam ümmeti! Bilmezmissiniz ki, sizin üzerinizde kendinizden fazla benim yetkim (ve hakkım) vardır.”

O büyük halk kitlesi “Evet, ya Resulallah!” diye bağırarak onaylayınca Peygamber sorusunu genelleştirerek yineledi:

“Ben, inananların üzerinde kendilerinden daha fazla hakka sahip değil miyim?”
Kalabalık yine toptan bağırarak evetledi. Peygamber,

“Ey burada toplanmış olan halk, dedi, kuşkusuz Tanrı benim efendim ve ben de bütün inananların efendisiyim.”

Bunun üzerine Ali'nin elini tutup kaldırdı ve halka şunları söyledi Tanrının Elçisi :

“Ben kimin efendisiysem Ali onun da efendisidir.(bunu üç kez yineledi). Tanrım! Onu sevenleri sev, ona düşman olanlara düşman ol. Ona yardımcı olanlara yardım et. Onu terkedeneri, ondan ayrılanları sen de terket Tanrım. Ve o herne yana dönse gerçeği onunla koru (onu gerçeğin ekseni yap).”

“Ali İbn Abu Talib beni kardeşim, mirasçım (vasi), benim ardılım (halef, halife) ve benden sonra önder (İmam) odur. Bana göre onun durumu-yakınlığı, Musa'ya göre Harun'un (Aaron) durumuyla aynıdır, tek fark o benden sonra peygamber olmayacak. Ali, Tanrıdan ve Onun elçisi olan benden sonra hepimizin efendisi ve önderidir.”

“Ey burada toplanmış halk! Tanrı onu size İmam ve önder seçip tayin etti. Ona itaat, bütün Muhacirin (Mekkeliler), Ansar (Medineliler) ve doğrulukla onları izleyenler için ve kentlerde yaşayanlar, göçebeler, Araplar- Arap olmayan, köle-azatlı, genç- yaşlı, büyük-küçük ve siyah-beyaz herkesin üzerinde bir görev ve zorunluluktur.”

“Onun buyruklarına itaat edilecektir. Onun sözü bağlayıcı ve onun buyruğu, bir Allaha inanan herkes için zorunluluktur. Ona itaat etmeyen kimse lanetli, onun arkasından giden ise kutsanmıştır ve ona inanan gerçek mümindir. Onun Vilayeti-Veliliği (onun önderliğine inanma) mutlak ve yüce Tanrı tarafından zorunlu kılınmıştır.”

“Ey Müslüman halk! Kuran'ı inceleyiniz; onun açık ayetleri üzerinde düşünün, ama kapalı-örtülü (batını) ayetlerin anlamı üzerinde tahminlerde bulunmayınız. Çünkü, vallahi, o ayetlerin içindeki uyarıları ve onların anlamlarını ben kendim ve önümdeki elini tutup kaldırdığım bu adam (Ali) dışında hiçkimse size açıklayamaz.”

“Ey Müslümanlar! Sonuncu kez sizinle bu toplantıda bulunuyorum. Onun için beni iyi dinleyin; Tanrının buyruğuna boyun eğin ve itaa edin. Gerçek Tanrı sizin Allahınız ve Efendinizdir! Ondan sonra Onun Peygamberi, (onu) size bildiren ben Muhammed sizin efendinizim. Böylece benden sonra, bu Ali, Tanrının buyruğuna göre sizin efendiniz ve önderiniz (İmam) olacak.

Ali'den sonra ise, Allah ile Peygamberinin buluşacağı güne (Kıyamete?) kadar benim soyumdan gelen bazı seçilmiş bireyler aracılığıyla önderlik (İmamlık) sürdürülecektir.”

“Biliniz ki, mutlaka Tanrıyla yüzyüze gelecek ve amelleriniz hakkında sorguya çekileceksiniz. Sakın benden sonra birbirinizin boyunlarını vurarak kafir olmayınız! İşte bu söylediklerimin burada bulunmayanlara bildirilmesi, beni dinleyenlerin üzerinde zorunlu bir görevdir. Çünkü belki de haber verilen-bilgilendirilen kişi, bu toplantıda bulunan bazılarında onu daha iyi anlayabilirdi. Şu halde, Tanrının buyruğunu size iletmış bulunuyor muyum? Şu halde, Tanrının buyruğunu size iletmış bulunuyor muyum? Şu halde, Tanrının buyruğunu size iletmış bulunuyor muyum?”

Gadirhum'daki yüzbinin üzerindeki Müslüman topluluk, son soruya her keresinde, **“Evet ya Resullallah (Tanrının Elçisi)”** bağrışarak karşılık verdiler. Bunun üzerine Muhammed Peygamber yüksek sesle,

“Ey Tanrım, tanığım Sensin!” dedi.

Peygamber'in konuşmasının geniş ayrıntıları için kaynaklar:

(1) *A'alam al-Wara*, s. 132-133

(2) *Sibt Ibn al-Jawzi al-Hanafî, Tadhkirat al-Khawass al-Ummah*, s. 28-33

(3) *Noor al-Din al-Halabi, al-Sirah al-Halabiyyah, Vol.3, s.273*

İlk Halife Seçimindeki Olaylar

(Sadece Ehli Sünnet Kaynaklarından Derlenmiştir)

1- Ebu Cafer Belazuri (Ahmed bin Yahya bin Cabir-i Bağdadi, Ö. 279) *Ensab'ül Eşraf* kitabında C.1, S.586'da şöyle nakletmiştir: “Ebu Bekir Hz. Ali'yi biat için çağırdı; ama o kabul etmedi. Ömer'i gönderdi; Ömer de evi yakmak için ateş getirdi. Hz. Fatıma (a.s) kapıda onu görünce; “Ey Hattab'ın oğlu! Evimi yakmak için mi gelmişsin?” diye buyurdu. Ömer; “Evet! Bu iş (hilafet), babanın getirdiğinden (risaletten) daha önemlidir.” diye cevap verdi.

2- Izzuddin bin Ebi'l- Hadid el-Mutezili ve Muhammed bin Cerir-i Taberi şöyle nakletmişlerdir: Ömer, Useyd bin Hüzeyr, Seleme bin Eslem ve bir grup toplulukla Ali'nin (a.s) kapısına gittiler. Ömer: “Dışarı çıkın! Çıkmadığınız takdirde evinizi yakacağım.” diye haykırdı.

3- Ibn-i Hızabe “Gadır” adlı kitabında Zeyd bin Eslem'den şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ben, odun toplayıp Ömer'le Fatıma'nın kapısına gidenlerdendim. Ali ve ashâbı biat etmekten sakınmışlardı. Ömer Fatıma'ya dedi ki: “Bu evde kim varsa dışarı çıkar, aksi takdirde evi ve evde olanları yakarım.” Evde Ali, oğlu Hasan ve Hüseyin, Fatıma, Beni Haşim ve ashaptan bir grup kimseler vardı. Fatıma şöyle buyurdu: “Evi ve çocuklarımı yakmak mı istiyorsun?” Ömer; “Evet, Allah'a and olsun ki, dışarı çıkıp Peygamberin halifesi ile biat etmeleri için bu işi yapacağım.”

4- Ibn-i Abdurabbih “İkd'ul- Ferid” kitabının c. 3, s. 63'ünde şöyle yazmıştır: Ali (a.s) ve Abbas Fatıma'nın evinde oturmuşlardı. Ebu Bekir Ömer'e dedi ki; “Git onları biat için buraya getir; gelmekten sakınırlarsa, onlarla savaş.” Ömer bir ateş alarak evi yakmaya gitti. Fatıma kapıya gelerek şöyle buyurdu: “Ey Hattab'ın oğlu! Evimizi yakmak için mi geldin? Ömer: “Evet!...” dedi.

5- Ibn-i Ebi'l- Hadid Mutezili “Nehc'ul- Belağa Şerhi”nin c. 1, s. 134'ünde “Sakife-i Cevheri” kitabından naklen “Sakife-i Beni Saide” olayını genişçe nakletmiştir. Kitabında şöyle diyor: Haşimiler Ali (a.s)'ın evinde toplanmışlardı. Zübeyr de onlarla beraberdi; zira kendisini Haşimilerden biliyordu. (Hz. Ali (a.s) buyurmuştur ki; Zübeyr sürekli bizimle beraberdi, ancak çocukları büyüdükten sonra onu bizden ayırdılar.)

Ömer bir grup askerle Fatıma (a.s)'ın evine gitti. Useyd ve Selme de onunla birlikte idiler. Ömer şöyle dedi: "Dışarı çıkınız! Biat ediniz!" Onlar biat etmekten çekindiler. Zübeyr kılıcını çekerek dışarı çıktı. Ömer; "Bu köpeği yakalayın!" dedi. Selme bin Eslem kılıcını alıp duvara vurdu. Bu sırada Ali (a.s)'ı çekerek zorla Ebu Bekir'e doğru götürdüler. Haşimiler de O Hazretle beraber gelip O'nun tepkisinin ne olacağına bakıyorlardı. Ali (a.s); "Ben Allah'ın kuluyum, Resulullah (s.a.a)'ın kardeşiyim" diyordu. Ama kimse aldırış etmiyordu. Nihayet O'nu Ebu Bekir'in yanına götürdüler. Ebu Bekir: "Biat et." dediğinde

Hz. Ali şöyle buyurdular:

"Ben bu makama daha layığım, ben size biat etmiyorum; sizin bana biat etmeniz gerekir. Siz, Resulullah'a yakınız diyerek bunu Ensardan kopardınız. Aynı delille ben de size delil sunuyorum; öyleyse insafli olun; nasıl ki Ensar size insafli davrandı. Allah'tan korkuyorsanız hakkımızı itiraf edin. Eğer böyle yapmazsanız, bilin ki bana zulüm ediyorsunuz."

Bu esnada Ömer: "Biat etmedikçe seni bırakmayız." dedi.

Hz. Ali de şöyle buyurdular:

"Birbirinizle iyi anlaşmışsınız! Bugün ona çalışıyorsun ki, yarın o bu makamı sana döndürsün. Allah'a ant olsun ki, senin sözünü kabul ederek ona biat etmeyeceğim."

Daha sonra halka dönerek şöyle buyurdular:

"Ey Muhacirler topluluğu! Allah'tan korkun! Allah'ın Muhammed (s.a.a) ailesine verdiği saltanatı onlardan çıkarmayın; onları kendi hak ve makamlarından uzaklaştırmayın; sizin aranızda Allah'ın kitabını ve Resulullah'ın sünnetini bizden daha iyi bilen ve dini tam manasıyla kavrayan bir kimse yoktur. Allah'a and olsun ki, bunların hepsi bizdedir. Öyleyse nefsinize uyarak haktan uzaklaşmayın."

Bu sırada Ali (a.s) biat etmeden eve döndü. Hz. Fatıma (a.s) hayatta olduğu müddetçe evinde kalarak biat etmedi. Ama O'nun vefatından sonra biat etmek zorunda kaldı.

6- Dinever kentinde resmen kadılık yapmış ve H. 276'da vefat etmiş olan Ebu Muhammed bin Müslim bin Kuteybe bin Amr el-Bahili ed-Dineveri "Tarih-i Hulefa Raşidin ve Devlet-i Emevi" (el-Imamet-u ve's- Siyase diye meşhurdur) kitabının c. 1, s. 13'ünde Sakife olayını genişçe açıklamış ve şu ibareyle konuya girmiştir:

"Ebu Bekir ashaptan bir grubun biat etmediğini ve Ali'nin (k.v) evinde toplandıklarını öğrenince, Ömer'den onların biat etmeleri için dışarı çıkarılmasını istedi. Ama onlar dışarı çıkmaktan çekindiler. Ömer onların bu hareketini görünce odun toplattırıp şöyle dedi: "Ömer'in canı elinde olan Allah'a and olsun ki, ya dışarı çıkacaksınız veya evi içindekilerle birlikte yakacağım."

Halk dedi ki: "Ey Eba Hafs (Ömer'in künyesi)! Resulullah'ın kızı Fatıma (a.s) da bu evdedir!"

Ömer; "O olsa dahi, evi yakacağım!" dedi.

Bu sırada evdekiler dışarı çıkıp biat ettiler. Ama Ali biat etmekten çekinerek şöyle dedi:

"Ben Kur'an'ı toplamadıkça dışarı çıkmayacağıma ve dışarı elbisesi giymeyeceğime dair yemin etmişim."

Ömer yine de kabul etmedi. Ancak Hz. Fatıma (a.s)'ın ağlamaları, halkın da kınaması üzerine Ömer Ebu Bekir'in yanına geri dönüp Hz. Ali'den biat alması için Ebu Bekir'i tahrik etti. Ebu Bekir birkaç

kez Kunfuz'u Ali (a.s)'ın kapısına gönderdi ama her defasında olumsuz cevap aldı. Sonunda Ömer bir grup cemaatla birlikte Fatıma (a.s)'ın evine gelip kapıyı çaldılar. Fatıma (a.s) onların sesini duyunca yüksek bir sesle ağlayarak şöyle figan etti:

“Babacığım! Ya Resulellah! Senden sonra Ömer bin Hattap ve Ebu Bekir bin Ebu Kuhafe'den nedir çektiklerimiz!”

Halk Fatıma (a.s)'ın ağlama ve figanını duyunca ağlayarak geri döndüler. Ama Ömer birkaç kişiyle kaldı ve zorla Ali (a.s)'ı Ebu Bekir'in yanına götürerek; Hadi Ebu Bekir'e biat et” dediler. Hz. Ali (a.s): “Biat etmesem ne yapacaksınız” buyurduğunda dediler ki: Bu durumda Allah'a and olsun ki boynunu vururuz.”

Hz. Ali (a.s): “Allah'ın kulu ve Resulullah'ın kardeşini mi öldüreceksiniz?” buyurduğunda Ömer; “Sen Resulullah'ın kardeşi değilsin!” dedi.

Ebu Bekir onun bu sözleri karşısında sessiz durup hiçbir şey söylemiyordu. Ömer Ebu Bekir'e dönerek; “Bütün bu işleri senin emrinle yapmıyor muyuz? dedi. Ebu Bekir de: “Fatıma olduğu müddetçe onu zorlamayacağız.” dedi.

Emir'ul- Muminin Ali (a.s) Resulullah (s.a.a)'ın kabrine vararak ağlar bir halde, Harun'un kardeşi Musa'ya dediklerini Hz. Peygamber'e arz etti. Allah Teala Kur'an'da Harun'un Musa'ya şöyle dediğini nakletmiştir:

“Annem oğlu, bu topluluk beni zayıflattı (hırpalayıp güçsüzleştirdi ve neredeyse beni öldüreceklerdi.”

Dineveri olayı genişçe anlattıktan sonra şöyle diyor: Ali (a.s) biat etmeyerek evine geri döndü. Daha sonra Ebu Bekir ve Ömer Hz. Fatıma'nın rızasını elde etmek için O'nun evine gittiler. Fatıma (a.s) onlara şöyle buyurdu:

“Allah tanık olsun ki, sizin ikiniz beni incittiniz; babama kavuşuncaya dek her namazda size beddua edeceğim; sizi babama şikayet edeceğim.”

7- Ahmed bin Abdulaziz Cevheri [2] “Sakife” kitabında (nitekim Ibn-i Ebi'l- Hadid de “Nehc'ul- Belağa Şerhi”nin c. 2, s. 49'unda ondan nakletmiştir) Ebu'l- Esved'e istinaden şöyle demiştir:

“Ashap ve Muhacirlerden bir grup, Ebu Bekir'in biati hususunda onlarla istişare edilmediğinden dolayı sinirlenerek biat etmediler, Ali ve Zübeyr de sinirlenerek biat etmeyip Fatıma'nın evine gittiler. Bu sırada Ömer, Useyd bin Huzeyr, Selme bin Selame (ki her ikisi de Beni Abdüleşhel kabilelerinden) ve bir grup halkla birlikte Fatıma'nın evine baskın yaptılar. Fatıma (a.s) her ne kadar ağladı, sızladı ve rica ettiyse de fayda etmedi. Ali (a.s) ile Zübeyr'in kılıçlarını alarak duvara vurup kırdılar ve zorla onları biat için Mescid-i Nebi'ye götürdüler!”

8- Yine Cevheri Selme bin Abdurrahman'dan rivayet etmiştir ki: Ebu Bekir kürsüye oturduğunda, Ali, Zübeyr ve Haşimilerden bir grup kimsenin Fatıma (a.s)'ın evinde toplandıklarını duydu. Bunun üzerine Ömer'i onları getirmesi için gönderdi. Ömer, Fatıma'nın kapısına giderek; “Dışarı çıkınız, aksi takdirde Allah'a and olsun ki; evi sizinle yakacağım.” dedi.

9- Yine Cevheri, Ibn-i Ebi'l- Hadid'in “Nehc'ul- Belağa Şerhi” c. 2, s. 19'da yazdığına göre, Şa'bi'ye istinaden şöyle nakletmiştir:

“Ebu Bekir, Haşimilerin Ali'nin evinde toplandıklarını öğrenince Ömer'e; “Halid nerededir?” diye sordu. Ömer de; “Buradadır” dedi. Ebu Bekir; “Öyleyse gidin Ali ve Zübeyr'i biat etmeleri için dışarı çıkarın.” dedi.

Ömer ve Halid Fatıma'nın evine gittiler. Ömer içeri girdi, Halid de kapıda bekliyordu. Ömer Zübeyr'in elinde kılıcı görünce, "Bu kılıç nedir?" diye sordu. Zübeyr de cevaben; "Bunu Ali'ye biat etmek için hazırlamışım" dedi. Ömer Zübeyr'in kılıcını çekip elinden alarak orada buluna taşa vurup kırdı. Sonra Zübeyr'in yakasından tutup çekerek dışarı çıkardı ve Halid'e teslim edip tekrar eve döndü. Evde Mikdad ve Beni Haşim gibi birçok kimseler vardı. Ali'ye; "Kalk gidelim Ebu Bekir'e biat et" dedi. Ali (a.s) gitmekten çekindi. Bundan dolayı Hz. Ali'nin elinden tutup O'nu çekmeye başladı. Nihayet O Hazreti de Halid'e teslim etti. Sokakta Halid'le birlikte birçok kimseler de vardı; Ebu Bekir onları Ömer'e yardım etmeleri için göndermişti.

Nihayet Ömer ve Halid Ali'yi çekerek zorla götürüyorlardı; halk da sokaklara dolup seyrediyorlardı. Hz. Fatıma Ömer'in hareketlerini görünce, kendisine başsağlığı ve tesliyet için gelen kadınlarla beraber dışarı döküldüler. Ömer'in yaptıklarını görünce, figan ve feryat edip yüksek sesle ağlamaya başladılar. Ebu Bekir'in yanına vardıklarında, Hz. Fatıma (a.s), Ebu Bekir'e hitaben sert bir şekilde şöyle buyurdu:

"Resulullah'tan sonra O'nun Ehl-i Beyt'inin evine iyi baskın yaptınız! Allah'a and olsun ki, Allah'a kavuşana dek Ömer'le konuşmayacağım." [3]

10- Yıllarca Hanefi mezhebinin Halep'te kadılığını yapan ve H. 815'de vefat eden Ebu Velid Muhibbuddin Muhammed bin Muhammed bin eş-Şahne el-Hanefi "Ravzat'ul- Menazır Fi Ahbar'il- Avail'i ve'l- Evahır" adlı tarihinde, Sakife olayını açıklarken ateş ve yakma meselesini şöyle anlatıyor: Ömer Ali'nin (a.s) evini ve içindekileri yakmak için geldi; Fatıma'yla karşılaşınca dedi ki: "Ümmetin dahil olduğu şeye, siz de dahil olun..." [5]

11- Taberi kendi tarihinin c. 2, s. 443'ünde, Ziyad bin Kuleyb'den şöyle naklediyor: Talha, Zübeyr ve Muhacirlerden bir grup Ali'nin evindeydiler. Ömer bin Hattap gelerek şöyle dedi: "Biat için dışarı çıkın; aksi takdirde hepinizi yakarım."

12- Taberi kendi tarihinde C.3, S.203'te şöyle nakletmiştir: Ömer ateş ve odun istedi. Sonra dedi ki: "Ya biat için çıkarsınız, yoksa içindekilerle beraber (evi) yakarım. Ona dediler ki: "Ama bu evde Fatıma vardır" Dedi ki: "Fatıma da olsa"

13- Meşhur Tarihçi Ibn-i Şahne Ibn-i Esir'in "Kamil" kitabının haşiyesinde (c. 11, s. 112'de), Sakife olayını anlatırken şöyle yazmıştır:

Beni Haşim ve ashaptan bazıları örneğin: Zübeyr, Utbe bin Ebu Leheb, Halid bin Said bin As, Mikdad bin Esved-i Kendi, Selman-i Farisi, Ebuzer-i Gifari, Ammar bin Yasir, Bura bin Azib, Ubey bin Ka'b, Ebu Bekir'e biat etmekten çekinerek Ali'ye meyilleri olduğu için O'nun evinde toplanmışlardı. Ömer bin Hattap, evde olanları yakmak için geldi; kapıda Hz. Fatıma'yla karşılaşınca dedi ki: "Halkın girdiği şeye siz de girin." (Yani siz de biat edenler gibi biat edin.)

Tanınmış ünlü şair ve sünni alimlerinden biri olan Hafız İbrahim Mısri Ömer'iyye kasidesinde halife Ömer'i medh ederek şöyle demiştir:

Bir söz söyledi Ömer Ali'ye,

Onu, dinleyene duyur ve söyleyenini büyült

Biat etmesen yakarım evini, bir kimse bırakmam orada;

O evde Mustafa'nın kızı olsa da.

Bunu Ebu Hafs'tan (Ömer'den) başkası söyleyemez;

Adnan kabilesinin kahraman ve himayecisi olan Ali'ye.

Ehl-i Sünnet âlimlerinden Ibn-i Kuteybe El-Imâmet-u Ves-Siyâse kitabının Ali'nin Biatının Keyfiyeti bölümünde şu bilgilere yer vermiştir: Ebu Bekir bir ara biatten kaçınıp Ali'nin evine toplananları aradı ve Ömer'i onların peşine gönderdi. Ömer Ali'nin kapısına gelerek onlara seslendi; dışarıya çıkmaktan çekinince odun getirmelerini istedi ve onlara şöyle bağırdı: 'Ömer'in canını elinde tutana (Allah'a) andolsun ki dışarıya çıkarsınız ya da evi içindikilerle birlikte yakacağım.' 'Ey Ebâ Hafs (Ömer), bu evin içerisinde Fâtıma vardır' dediklerinde 'Farketmez' diye cevap verdi...

(Bu olayı diğer bir çok Sünnî kaynağı da nakletmiştir; örneğin şu kaynaklara bakılabilir: Kenz-ül Ummâl, C.3, S.139, Er-Riyâz-ün Nazire, C.1. S.218, Tarih-ül Hamis, C.2, S.169, Ensâb-ül Eşrâf, C.1, S.586, Tarih-i Yakubî, C.2, S.126, Müruc-üz Zeheb, C.2, S.100, Şerh-i Nehc-ül Belâğa Ibn-i Eb-il Hadid, C.1, S.134.)

Ibn-i Kuteybe El-Imâmet-u Ves-Siyâse kitabının Ali'nin Biatının Keyfiyeti bölümünde bir diğer yerinde şöyle nakletmektedir: Ömer Ebu Bekir'e Şöyle dedi: 'Hadi kalk Fatıma'ya gidelim; biz onu gazaplandırdık.' Birlikte Fatıma'ya gelip görüşmek için izin istediler; fakat Hz. Fâtıma izin vermedi; bu sefer Hz. Ali'ye geldiler; o da onları Fâtıma'nın yanına götürdü; yanında oturduklarında Hz. Fâtıma yüzünü duvara doğru çevirdi; selam verdiler; cevaplarını vermedi...Sonra Hz. Fâtıma onlara hitap ederek şöyle konuştu: 'Size Resulullah'tan bir hadis nakledersem tasdik eder misiniz?' Evet dediler; şöyle devam etti: 'Sizi Allah'a ant verdiriyorum, Peygamber'den benim hakkımda 'Fâtıma'nın rızası benim rızamdır; Fâtıma'nın gazabı benim gazabımdır; kim benim kızımı severse beni sevmiştir; kim Fâtıma'yı hoşnut ederse beni hoşnut etmiştir; kim onu gazaplandırırsa beni gazaplandırmış olur' buyurduğunu duydunuz mu? Onlar da evet duyduk cevabını verince Hz. Fâtıma şöyle dedi: 'Allah ve melekleri şâhid olsunlar ki siz ikiniz beni gazaplandırdınız ve hoşnut etmediniz. Peygamber'in yanına vardığımda mutlaka sizi şikayet edeceğim.' Bunun üzerine Ebu Bekir ağlayarak 'Allah'ın ve senin gazabından Allah'a sığınırım' deyince, Hz. Fâtıma şu cevabı verdi: 'Allah'a andolsun ki kıldığım her namazın ardından sana beddua edeceğim...

Hz. Fatıma (sa)'nın Muhsin'i Düşürmesi Rivayetleri

1- Ebu'l- Hasan bin Ali bin Hüseyin el-Mes'udi (Ö.H.347) "Müruc-uz Zeheb" ile "İsbat'ul Vasiyya li Ali bin Ebi Talib" S.124 adlı eserlerinde Sakife günü olaylarını genişçe naklederek şöyle diyor: "...Derken Hz. Ali'ye saldırdılar; O'nun evinin kapısını yaktılar ve evde bulunanları zorla çıkardılar ve hanımlar efendisi Fatıma'yı ise kapı ile duvar arasında sıkıştırdılar; bu esnada Muhsin adlı çocuğunu düşürdü."

2- Selahattin Halil bin Ebik es-Sıfî "Vafî bil Vefeyat" adlı eserinde C.6, S.76'da, Elif harfli isimler listesinde İbrahim bin Seyyar bin Hani el-Basrî'nin (Nezzam-ı Mutezili diye meşhurdur) söz ve inançlarını naklederken onun şöyle dediğini yazar: "Ömer, biat günü Fatıma (a.s)'ın karnına vurdu, Fatıma (a.s) bu darbe neticesinde Muhsin adındaki çocuğunu düşürdü." (I'lamü İnni Fatıma C.8, S.715)

3- Şehristani "el-Milel ven-Nihel" C.1, S.57'de şöyle nakletmiştir: "Ömer, biat günü Fatıma (a.s)'ın karnına vurdu, bunun sonucunda karnındaki cenini düşürdü. Ve şöyle bağırmıştı: "Onun evini içindikilerle beraber yakın" Evde ise "Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'den başka kimse yoktu" (Selahattin Halil bin Ebik es-Sıfî "El Vafî vel-Vefayat C.6, S.17)

4- İbni Hacer el-Askalani "Lisan'ül Mizan" adlı kitabında C.1, S.268'de şöyle nakletmiştir: Ömer, Fatıma'nın karnına vurdu, ve Muhsin'i düşürdü.

(ez-Zehabi "Mizan'ul Itidal" kitabı C.1, S.139)

5- Ibn-i Ebi'l- Hadid'in "Nehc'ul- Belağa Şerhi" adlı kitabının c. 3, s. 351'de şöyle diyor: Mutezile şeyhlerinin büyüklerinden olan üstadım Ebu Cafer'e; "Hebbar bin Esved'in süngü ile Hz. Resulullah'ın kızı Zeyneb'in tahtirevanına saldırdığında, Zeyneb'in korkudan çocuk düşürdüğü haberi Resulullah'a ulaştığında Resulullah (s.a.a) Hebbar'ın kanını mubah kıldı." dedim. Ebu Cafer bu söze karşılık; "Eğer Resulullah (s.a.a) hayatta olsaydı, Fatıma'yı korkutarak O'nun çocuğunun düşmesine sebep olan şahısın da kanını mubah kılardı." dedi.

Mesudi Resulullah (saa)'den sonra gelişen olayları şöyle nakletmiştir:

Emir'ül Müminin Hz. Ali, Resulullah (saa)'ın terbiyesi altında büyüdü ve Resulullah peygamberliğini ızhar etmeden iki yıl hep beraber namaz kılmıştı. Sonra Resulullah (saa) hayatı boyunca kendi nefsinin ilmini ve terbiyesini aktardı ve peygamberliğinin zuhurundan sonra da önceden belirttiğimiz gibi Gadir-i Hum gününde ve başka meşhur olan hadislerle Emir'ül Müminin Ali, Allah'ın emriyle müminlere Resulullah'tan sonra başkan oldu. Ona karşı ancak münafıklar karşı çıkıp, kendi nefislerine Allah'ın seçmediği birini (Ebu Bekir) seçip, onu kendilerine başkan ve dünya önderi kıldılar. Rivayet edilir ki, Resulullah (saa) vefat ettikten sonra Abbas, Emir'ül Müminin Ali'nin yanına gelip dedi ki: "Elini uzat da sana biat edeyim" Buna karşılık Emir'ül Müminin şöyle buyurdu: "Bu hilafeti bizden başkası kendisine kim ister ve kime bizden daha müstehaktır?" Sonra insanların bazıları yine aynı şeyi teklif ettiler, fakat Emir'ül Müminin Ali bu tekliflerini reddetti. Muhacir ve Ansar birbirine dediler ki: "Bizden bir başkan ve sizden de bir başkan" Muhacirlerden de bazıları dediler ki: "Resulullah (saa)'ın şöyle buyurduğunu duyduk: 'Hilafet Kureys'tedir.'" Bunu duyan Ansar topluluğu hilafeti Kureys'e teslim etti. Topluluğun içinde bulunan Ansarın büyüklerinden Sad bin Ubade'nin karnına vurdular. Sonra bu kargaşanın içinde Ömer bin Hattap, Ebu Bekir'in elini tutup ona beyat etti. Ondan sonra da kalpleri mal ile islama sevdirmiş insanlar ve başkaları da Ebu Bekir'e beyat ettiler. Emir'ül Müminin Ali ise Resulullah (saa)'ı o anda yıkayıp, tekfin ve techiz işinden sonra, beyat haberi ona yetiştirdi. Emir'ül Müminin Ali, Haşim oğullarından ve ashabının bazılarıyla Resulullah'ın cenaze namazını kıldılar, onların içinde Selman, Ebu Zer, Mikdad, Ammar bin Yasir, Huzeyfe ve Ubey bin Ka'b vardı ki hepsi kırk adama yakındılar. Emir'ül Müminin Ali bu durumu (beyat işini) haber edindikten sonra şöyle buyurdu: "Şayet imamlık hakkı sadece Kureys'e ait ise, Kureys'in içinde imamete benden daha yakın haklı biri yoktur. İmamet Kureys'in ise Ansar topluluğuna böylece hiçbir hak kalmıyor." Bunun üzerine ashabi ile evine çekildi. Sonra Kuran'ı bir araya toplayıp insanların arasına (Ebu Bekir ve adamlarının olduğu yere) gitti ve onlara şöyle buyurdu: "Resulullah (saa)'ın bana vasiyet edip, emrettiği gibi Allah'ın kitabı(Diyanet Makt.: (Diyanet Makt.:ını indirdiği gibi sizler için bir araya topladım. Orada duranların bazıları dediler ki: "Kitabı buraya bırak ve buradan uzaklaş" Bunun üzerine Emir'ül Müminin Ali şöyle buyurdu: "Resulullah (saa) sizlere şöyle buyurmuştu: 'Aranızda paha biçilmez iki değerli halife bırakıyorum: Biri Allah'ın kitabı ve Ehl-i Beyt'im, bunların ikisi kevser havuzunun kıyısına varana dek birbirinden asla ayrılmazlar.' Sizler diyorsunuz ki: 'Kuran'ı bırak ve git' şayet Kuran'ı kabul ediyorsanız beni de kabul ediniz ki, sizlere onun içindeki Allah'ın hükümleriyle hükmedeyim." Orada bulunanlar dediler ki: "Sana ve getirmiş olduğun kitaba ihtiyacımız yoktur. Kitabı beraberinde al ki, ikiniz birbirinizden ayrılmayasınız." Bunu onlardan duyan Emir'ül Müminin Ali, şiası (yandaşları) ile Resulullah (saa)'ın ona ahdedtiği gibi evine çekildi. Sonra onlar (Ebu Bekir ve adamları) onun evine kadar geldiler, onun üzerine hücum edip, evi yaktılar ve onu zor ile dışarı çıkardılar. Bu esnada kadınların ulusu olan Hz. Fatıma'yı kapının arkasına sıkıştırıp, hamile olduğu Muhsin'i düşürmesine sebep oldular. Sonra onu zorla beyat ettirmek istediklerinde, Emir'ül Müminin Ali beyat etmedi. Elini zor ile tutmaya çalıştıklarında buna güçleri yetmedi. Emir'ül Müminin Ali bu olaylardan birkaç gün sonra o adamlardan birine (Ebu Bekir'e) rastladığında ona dedi ki: "Resulullah (saa)'ın bana olan vasiyetini unuttun mu? İster misin ki, seni Resulullah (saa) ile buluşturayım da sana bir daha emir verip nehyetsin?" o adam (Ebu Bekir) dedi ki: "Evet" Bunun üzerine onunla Kuba mescidine gittiler. O adam baktı ki, Resulullah (saa) mescidin içinde oturuyor ve ona (Ebu Bekir'e) şöyle hitap ediyor: "Ey filan (Ebu Bekir)! Bu yaptığınız ile mi bana söz vermiştiniz? Halbu ki siz halifeliliği Ali'ye vereceğinizi ve onun Müminlerin Emiri olarak kabul etmemiş miydiniz?" o adam bunu Resulullah (saa)'tan bizzat bir daha duyunca hemen geri dönüp, halifeliliği alânen Emir'ül Müminin Ali'ye azimet etti. Fakat yolda giderken arkadaşına (Ömer'e) rastladı, arkadaşısı onun ne yapmak istediğini bildiğinde ona dedi ki: "Bunun büyük bir sihir olduğunu görmüyor musun ki, bu Haşim oğullarının işidir. Hatırlar mısınız ki, bir zaman ikimiz onunla (Resulullah'la) beraber idik,

hacetini gidermek için iki ağacın birbirine kaynaşıp ona perde olmalarını emretmişti. Sonra hacetinden fariğ olunca ağaçların birbirinden ayrılmasını emretmişti ve onlar ayrılmışlardı. Bunu duyan arkadaşı (Ebu Bekir) dedi ki: “Evet, dediğin gibi bana da onunla beraber mağaraya girdiğimde, yüzüme elini sürdü ve bunun üzerine bana denizi gösterdi ve hatta Cafer ve ashabının geminin içinde denizde olduklarını göstermişti.” Bu konuşmadan sonra ikisi (Ebu Bekir ve Ömer) Emir'ül Mümimin Ali'yi öldürmeye karar verdiler. Bu işi de Halid bin Velid'e vermeye birbirleriyle sözleştiler. Bu sözleşmeden haberdar olan Esmâ bint Amis (Ebu Bekir'in eşi) Emir'ül Mümimin Ali'ye cariyesiyle haber gönderip, onu öldürmeye sözleştiklerini bildirdi. Bunu duyan Emir'ül Mümimin Ali, kılıcını kuşanıp dışarı mescide gitti. Onlar (Ebu Bekir ve Ömer) Halid'e verdikleri talimata göre imam selam verdiğinde kendisi Emir'ül Mümimin Ali'yi arka taraftan önceden zehir ile sürüp hazırladığı kılıç ile vuracaktı. Fakat imamları (Ebu Bekir) selam vermeden şöyle dedi: “Halit bizim ona emretmiş olduğumuz işi yapmasın!”

(Ali bin Hüseyin el-Mesûdi “İsbât el-Vasiyya li Ali bin Ebi Tâlib” S.109-111 Seyyid Murtada Yayını M.1902 Tahran Bas.; Enis Emir “Fazilet-i Ehl-i Beyt-i Resulullâh” S.503-505)

İslam Meşhurları Ansiklopedisi C.2, S.1306'da şöyle yazılmıştır: “Ebul Hüseyin Ali bin Hüseyin bin Ali, İslâm tarihçilerinin en büyüklerindedir.”

Aişe dedi ki: Hz. Fatma, Ebu Bekre bir risale yazıp babası Resulullah tan mirasını sordu. Ebu Bekir kabul etmeyip bir şey vermedi. Bu yüzden Fatma darıldı ve ölünceye kadar onunla konuşmadı. (Bkz. Sahih-i Buhari c.3, s.39)

Hz. Fatma öldüğünde vasiyeti gereğince Ebu Bekir ve Ömer cenazelerinde bulunmamaları için geceleyin defnedildi. (Bkz. Sahih-i Buhari c.3, s.39)

Hz. Peygamber Buyuruyor ki: “Fatıma benden bir parçadır, onu gazaplandırır, beni gazaplandırır.” (Sahih-i Buhari c.3, s.1374, Hasais en-Nisai s.122)

Hz. Peygamber Buyuruyor ki: “Allahu Teala Fatıma'nın gazabına gazaplanır.”

(İbn-i Hacer'in “Sevaik'ul Muhrika” s.175 / Menakib-i Megazeli s.351)

III. Ghadir Khum'un Batını Yorumu

İsmaili Aleviliği yaratılış kuramına göre, onsekiz bin aleme, yedi bin yıllık dönemlerden oluşan 360 000 yıllık büyük devir ya da dönüşüm biçim kazandırdı. Bu her 7000 yıllık devirde bazı küçük ve sonunda da bir büyük Kıyamet/Yeniden Diriliş vardır. Son 7000 yıllık dönem esnasında, Adem, Nuh, İbrahim, Musa, İsa ve Muhammed gibi altı *natık* (konuşan, yasa koyan, şeriat getiren) geldi. Her büyük devir yeni bir dinin gelişimiyle başladı. Başlangıçta insanlık üzerinde büyük etki yapan din, zamanın geçmesiyle özgün gücünü kaybetti. Sonuç olarak özgünlüğünü elde tutmak, korumak ve daha sonra bu gücü geliştirmek için yeni bir sistem onun yerini alıyordu. Her *natık* kendi çağı için bir şeriat (dinsel yasalar) vazetmekte ve bir *asas* ataması yapmaktadır.

Asas, gizli bilginin-ilmin (*ilmi-i batın*) temelini atar ve yalnız gerçek iananlar arasında gizli bilginin (batın ilminin) yayılmasını örgütleyen bu kişiye ayrıca *Nass*, *Vasi* ya da *Kaim* de denilirdi. *Asas*, batını öğretiler temelinde *davayı* harekete geçiren, uyarıcı, teşvik eden İmamlar zinciriyle sürdürüldü. Bir *natık*'ın çağı (*dawr,devir*) altı dönemi kapsar ve yedinci dönemde, ya eskisinin yanısıra duran ya da onu görüntüsünü-tezahürünü geçersiz sayan, yani onu iptal ederek (*tatıl al-shariah*) diğer bir şeriat ilan eden bir başka *natık* -ortaya çıkar. Ve o gizli sırlar (*asrar'ı- batını*) zemini üzerinde yeni bir

yorum getirir. Muhammed Peygamber'den önce beş *natık* geldi ve her natık bir öncekinin şeriatını iptal etti.

Bu çağ ile Muhammed, damadı Ali'yi kendisine *vasi-kaim* tayin eden altıncı *natık* olarak görünür. Ondan sonra Peygamber'in çağını kapanışa taşıyan altı İmam birbirini izledi. Yedinci İmam Muhammed bin İsmail, yeni yedili grup içinde yedinci *natık* oldu. Bundan sonraki yedili grubun yedincisi İmam Hasan Zikr'his Selam 1166 yılında Alamut Kıyamet (Yeniden Diriliş) Çağrısı'yla *İmam'un Natık ve Kaimu'l Kıyamet* oldu. Alamut Kıyamet'i 360 bin yıllık büyük döngünün ya da dairenin tam yarısı ve Orta Büyüklükte Kıyamet sayılmaktadır.

Bu kuramsal inaç bağlamında Muhammed'in Ali'yi kendisine ardıl yaptığı Ghadir Khum günü, altıncı *al-Rasulu'n Natık* olarak o Kıyamet'in (Yeniden Dirilişi) duyurusunu yapıp Ali'yi Kıyamet'in Kaimi ve *İmamı'n Natık* atamış oluyordu.

Aşağıda Nasiruddin Tusi'nin (1201-1274), 1256 yılından önce yazmış olduğu İsmaili inanç ve ilkelerini, felsefesini anlatan *Rawdat al-Taslim*'in (Teslimiyetin Bahçesi) Fransızca çevirisinden türkçeleştirdiğimiz, Ghadir Khum olayının batını yorumunun daha iyi anlaşılması için bu kısa girişi yapmak gereksinimi duyduk. Çünkü burada Kıyamet ya da Yeniden Diriliş kavramı, dinlerdeki ortak inanç olan “ölülerin Tanrının buyruğuyla dirilip mahşer meydanında toplanarak hesap verme günü” anlamında değildir ve onunla da ilgisi yoktur. Mecazi anlamda yeniden diriliş; bir uyanış-ortaya çıkış ve canlanmayı sağlayacak yeni bir dönemin başlaması, daha doğrusu yeni dönemin kendisidir..

III. a Kıyamet Kaimi'nin Duyurusu

“Batını yorum (tavil) ustaları, yer ve göğün yaratıldığı süre olarak Kuran'ın sözünü ettiği o altı günün, gönderilmiş altı Peygamberin dönemlerini simgelediğini belirtmişlerdir. Her çağ ya da dönem bir günü ve her gün de bin yılın karşılığıdır:

‘Kuşkusuz, Tanrının bir günü sizin sayışınıza göre bin yıl gibidir.’(*Kur'an* 22,47)

“Gökyüzü, dinin zahiri cismani-bedensel buyruklarını; yeryüzü ise dinin batını ve ruhsal öğretilerini simgeler. Bu demektir ki, dinin zahiri(dışsal) ve cismani buyrukları, aynı zamanda batını (içsel) ve ruhsal öğretileri bu altı Peygamberin çağları boyunca tam bütünlük kazandı. Yine aynı şekilde batını (içsel, ruhsal) yorum (tavil) ustaları bildirmişlerdir ki: Adem zahirin, yani dinin açık yasa ve buyruklarının tek emanetçisi yapıldı, Nuh ise sadece (dinin) gizli anlamlarının (batınılığın) taşıyıcısı oldu, oysa İbrahim peygamber zahiri ve batını, yani dinin açık ve gizli öğretilerini ikisini de birleştirilmiş olarak aldı. Musa yalnız dinin batını yorumunun emanetçisi olurken, Muhammed açık (zahiri) tanrısal buyruklarla (vahy), gizli-ruhsal (batını) anlamlarıyla birlikte, her ikisini birleşmiş olarak aldı.”

“-Barış onun üzerine olsun- Muhammed'in çağı, Yeniden Dirilişin (Kıyametin) başlangıcı olduysa da(bile), bizzat yaratıcısı olduğu Yeniden Diriliş (Kıyamet) –barış onun zikrine olsun- İmamın eseri idi. Adem döneminden beri Muhammed'inkine değin Peygamberler, gizli ya da açık olarak kendi zamanlarına uyan İmamı duyurdu ve ondan iyi haberler verdilerse de, buna rağmen, hiçbir Peygamber -barış onun söylemine olsun- İmamı daha açık ve daha kesin bir biçimde belli etmedi; bunu sadece Peygamberler Mühürü (Muhammed) yaptı:

‘Eğer yeryüzü sadece bir tek saat bile İmamdan yoksun kalsaydı, bütün sakinleriyle birlikte mahvolurdu.’ Sonra şu hadisi söyledi:
‘Kendi zamanının İmamını tanımadan ölen kimsenin ölüsü kafirlerinkine benzer.’

“Peygamberin -Barış üzerine olsun- (*Ghadir Khum İ.K.*) çağrısı- duyurusu, başlangıca uygun ve Hak tarafından zamanın Hakk’ın savunucusunu (Ali’yi) tanı(t)mak olan bir buyruktur. Bu çağrıda ayrıca, orta zamana uygun ve Hakk’ın savunucusu (Muhammed) ve Hakk’ın (kendisi) tarafından Hakkı savunanı (Ali’yi) tanıtan bir buyruk vardır. Son olarak, Hakkı savunan (Muhammed) tarafından Hakkı tanı(t)matmaya dair çağın sonuna özgü bir buyruk daha vardır. Bu üç buyruk şöyle açınım kazanır ve iyice belirginleşir:

‘Hakkı, onun topluluğunun bilgisi aracılığıyla tanı. Ali Hak ile birlikte, Hak Ali’yle birlikte. Hakkı, açığa çıktığı orada onunla (*mazharı olan Ali ile İ.K.*) tanı.’

“Başlangıç dönemi, orta ve son dönem! Yine Muhammed diyor ki:
‘Adem daha su ile toprak arasındayken ben Peygamber idim.’ Başlangıçta düşüncenin sonda ise eylemin(işin) geldiğini bu gerçeklikte söyleyen odur. Başka bir deyişle, başlangıçta hedef olan (şey), sonunda ve mükemmel (olarak) zuhur edecektir. İşte Muhammed’in niçin diğer bütün peygamberlerde bir ön-üstünlüğü ve soyluluk derecesi ya da sırasına gelince bir önceliğe mazhar olması gerektiği (buradadır). Öyleyse, Adem’den itibaren İsa’ya –barış onun üzerine olsun- kadar bütün Peygamberlerin (getirdiği) dinsel yasaların (Şeriatlarının) mükemmel olan onunkidir, her ne kadar onun bedensel varlığı bütün Peygamberlerinkinden daha sonra olsa da! Bu anlam çerçevesinde Muhammed-barış onun üzerine olsun- şunları buyurmaktadır:
‘Ben (Tanrı) Sözlerinin (birleştirilmiş) toplamıyla birlikte gönderildim’ Yani: İşte benim taşıyıp getirdiğim bütün sözler! (*Nasiruddin Tusi’nin açıklamasına göre Kuran gösteriliyor İ.K.*)

‘Ben sizin olan bu dünyanın iyiliği ve sizin olacak olan öbür dünyanın selameti için gönderildim.’ Ve:

‘ Ben size ve bana yapılacakları-olacakları bilmem.’ Yani: Yeniden Diriliş (Kıyamet) gününde sizin gibi bana da olacakları bilmem ben.”

“O zaman (*Ghadir günü İ.K.*) Vasilik (*yerine vekillik, ardıllık İ.K.*) görevinin, bu tanrısal makam içinde, Efendimiz Ali’ye –barış onun zikrine olsun-devretmesiyle ilgili olan şu Kur’an ayeti indirildi:

‘Ey Resulullah (Tanrının Elçisi)! Sana Tanrın tarafından indirilen bildirimi yap (tebliğ et) ve eğer bunu yapmazsan, Tanrı elçiliği görevini yapmamış olursun’(Kuran 5, 67)

Tanrı buyruğu şu anlama gelmektedir: Bu konuya dair sana duyurduğumuz haberi hemen ver ver ve eğer bunu yapmazsan vermezsensin sen peygamber olmayacaksın.”

“Bunun üzerine Muhammed –barış onun üzerine olsun- kendi Peygamberlik misyonunu Ali’nin İmamlığına emanet etti ve zahiri dinsel yasaları(Şeriatı), haberini verdiği açıkladığı Kıyamet ile sıkıca birleştirdi. Ayrıca Ali hakkında şunları da söyledi:

“Ben kimin koruyucusu, mevlası isem, Ali onun da mevlasıdır. Tanrı onu (Ali’yi) seveni sever, onu sevmeyenden nefret eder; Tanrı ona yardım edene yardımcı olur; onu terkedeni Tanrı da terkeder. Sadece O (Ali) Hakkın bulunduğu yeri tanıtır ve nerede olduğunu öğretir. Çünkü , benim Kuran’ın zahiri açıklamaları (Şeriat) için sizinle uğraştığım-mücadele ettiğim gibi, sizin aranızda, Kuran’ın batını anlamlarını açıklayacak ve onlar için sizlerle uğraşacak olan sadece o (Ali) vardır.”

(Nasıruddin Tusi, *Rawdat al-taslîm* (Teslimiyetin Bahçesi), Farsçadan çeviren, giriş ve notlar: Christian Jambet, les Éditions de l’Unesco, Paris, 1996, s.212, 327-29,348)